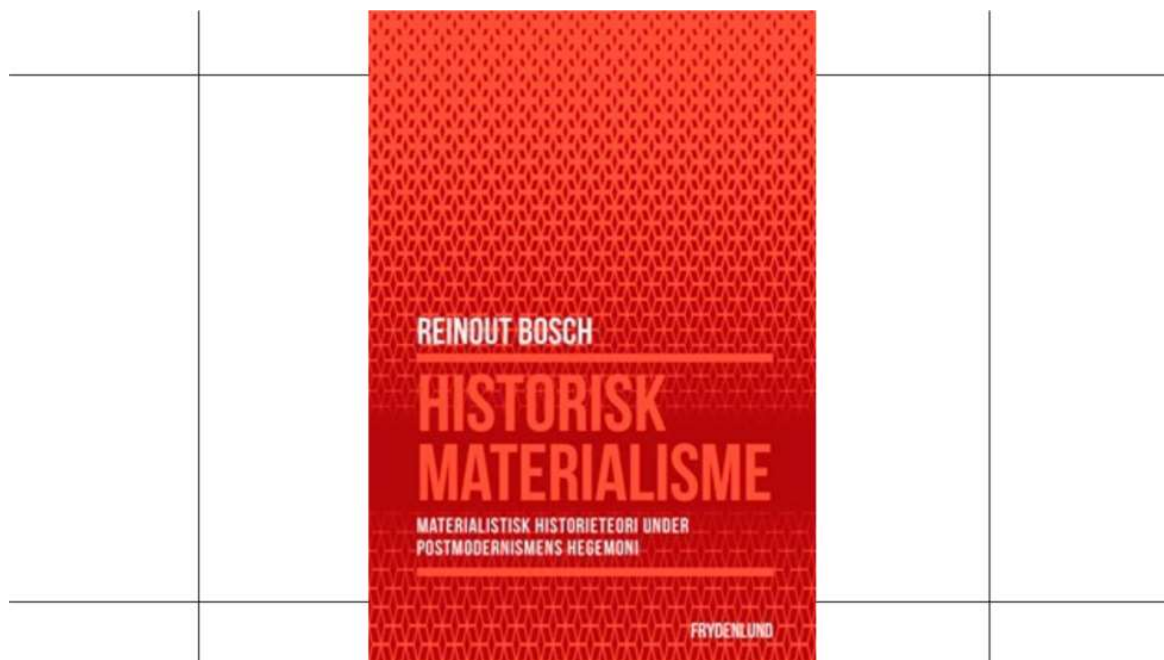

Har historien en retningsbestemthed?

af Kristian Paris | jul 15, 2023 | Faglitteratur, Prosa | 0 Kommentarer

Bogen *Historisk Materialisme – materialistisk historieteori under postmodernismes hegemoni* af Reinout Bosch er den første danske udgivelse om historisk materialisme i de sidste 20 år, og det er vigtigt, fordi udgangspunktet for den måde vi bedriver historieforskning- og fortælling på, har ændret sig; vi lever nu, ifølge forfatteren, under postmodernismens hegemoni – og det har betydning for, hvilke spørgsmål vi stiller til historien.

Reinout Bosch insisterer på brugbarheden af den historiske materialitets metode, der går ud på, at historisk udvikling betragtes som spiraler, som evigt forandrende processer – epoker, fænomener og begivenheder er ikke uforudsigelige, tilfældige hændelser, men derimod udtryk for dialektiske forhold mellem den verden de er blevet til i og historiens akkumulation – fortiden. Historisk udvikling er fortidens modsætning, overbygning og viderebygning – på en og samme tid.

Han fastholder den objektive eksistens af historiske tendenser, brud, retninger og drivkræfter og det er særligt, fordi kontrasten til postmodernismen er tydelig. Vi kan faktisk identificere forhold og væsenstræk ved historiens udvikling. Forfatteren gennemgår teoretisk den historiske materialisme, udviklet af Marx i det 19. århundrede, og introducerer de begreber og fortolkningsmodeller, der er vigtige for diskussionen.

Udgangspunktet er, at det menneskelige væsen ikke ligger indlejret i individerne selv, men i stedet skal identificeres i samfundsforholdene. Mennesket er underlagt samfundsstrukturer og institutioner, som et resultat af dets forfædres handlinger – og disses utilsigtede konsekvenser. Du kan ikke undslippe skolen, politiet eller cpr-registreret, selv, hvis du gjorde en ihærdig indsats. Det betyder, at menneskets handlemuligheder af begrænset af strukturerne, men samtidig besidder de potentialet til at ændre dem. Du kan stemme, demonstrere eller lave revolution.

Centralt står produktivkræfterne (alt som anvendes af de arbejdende producenter, fx arbejdskraft, redskaber, viden og tid) og produktionsforholdene (rammer som produktivkræfterne operer under, fx ejendomsforhold, samfundsindretning, kontrolapparat og lovgivning). Det er i relationen mellem disse to strukturerende kræfter, at vi skal finde historiens drivkraft. Et klassisk eksempel er, at hvis produktionsforholdene bliver "lænker", altså hæmmende, for produktivkræfternes udvikling af fx velstand, opstår, der, ifølge Marx, et modsætningsforhold, der kan føre til samfundsomvæltninger, men ikke nødvendigvis. Der er dette standpunkt som forfatter, cand.mag. i historie, Reinout Bosch, forsøger at udfolde gennem hele bogen. Det er klassisk historisk materialisme lige som Marx ville have billiget det.

Har historien en retningsbestemthed?

Selvom bogen gør brug af et hav af referencer til de største sociologer, som fx Bourdieu, Giddens, Zizek, Wolf, Anderson, Foucault og Hobsbawm, kan man alligevel fornemme, at forfatteren til tider prøver at sætte sig eget præg på formuleringer og pointer. Og det her, at han faktisk efterlader

læseren med en større tvivl end han gik ind til kapitlet med. For eksempel, når han undlader at uddybe spørgsmål, som han selv stiller, i følgende tilfælde: hvorfor produktivkræfterne har en svag tendens til udvikling.

Eller han da skriver: "... *historiske materialisme, bør være en teori, der anerkender en vag overordnet retningsbestemthed i den historiske forandring, men som afviser det synspunkt, at retningsbestemthed implicerer en unik vej og sekvens for udviklingen.*" Hvad er en vag overordnet retningsbestemthed?

Det tætteste han kommer på at konkludere på noget, som ikke umiddelbart er blevet konkluderet før, er da han skriver: "... *drivkraften, findes i menneskets interesser, der ikke er den enkelte iboende, men altid konstitueres udenfor mennesket og altid kommer til udtryk i dets forsøg på at opretholde sit liv gennem reproduktion eller som forandring gennem produktion.*"

Han uddyber citatet med at forklare, at menneskets forskellige interesser og handlinger leder tilbage til virksomhedsformer (altså arbejdsformer, i bredeste forståelse af arbejde, som al menneskelig handling, der er rettet mod noget produktivt). Virksomhedsformerne er begrænset af de tekniske redskaber, der er til rådighed og det er disse, der kan spores historisk. Det kan motivet for menneskelige handlingerne nødvendigvis ikke. Men det betyder ikke, at det er i redskaberne af forandringen opstår. Forfatteren fastholder en stærk handlende aktør – måske stærkere end Marx ville have karakteriseret den menneskelige agens på sin tid.

Postmodernismes påvirkning

Verden ændrer sig og det gør den historiske materialisme også. Bosch har tilpasset den vores postmoderne, "hvad er viden, findes objektivitet overhovedet"-verden, men den halter i flere af kapitlerne.

Selvom man, på et overordnet generelt plan, kan godt se, hvor Bosch vil hen, så fortaber han sig i indviklede forklaringer, dekonstruktioner og interne diskussioner om, for eksempel, små nuancer af forholdet mellem produktivkræfter og produktionsforhold internt mellem to marxistiske teoretikere fra starten af 00'erne. Passager – kapitler – som kunne være udeladt fra bogen og i stedet erstattet med tydeligere og skarpere udfoldelser af spørgsmål om historien faktisk har en retning? Eller retninger?

Info

Reinout Bosch: Historisk Materialisme

Forlaget Frydenlund

2020

280 sider

Læs mere her

Facebook

Twitter

Mail

Kategorier

Anmeldelser (16)

Artikler (38)

artikler (1)

Biografi (6)

Faglitteratur (9)

Fotobog (2)

Grafisk novelle (7)

Ikke kategoriseret (1)